

SUSRETI PEDAGOGA NACIONALNI NAUČNI SKUP

24. i 25. januar 2020.

PARTICIPACIJA U OBRAZOVANJU

PEDAGOŠKI (P)OGLEDI

ZBORNİK RADOVA

1838

1949

Izdavači

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
Institut za pedagogiju i andragogiju
Čika Ljubina 18–20, Beograd

Pedagoško društvo Srbije
Terazije 26, Beograd

Za izdavača

Prof. dr Živka Krnjaja
Nataša Stojanović

Urednici

dr Lidija Radulović
dr Vladeta Milin
dr Bojan Ljujić

Recenzenti saopštenja

Prof. dr Radovan Antonijević
Prof. dr Biljana Bodroški Spariosu
Doc. dr Saša Dubljanin
Prof. dr Emina Hebib
Prof. dr Živka Krnjaja
Doc. dr Ivana Jeremić
Doc. dr Bojan Ljujić
Doc. dr Maja Maksimović
Prof. dr Nataša Matović
Doc. dr Vladeta Milin
Doc. dr Zorica Milošević
Doc. dr Jovan Miljković
Doc. dr Lidija Miškeljin

Nevena Mitranić
Doc. dr Nataša Nikolić
Prof. dr Violeta Orlović Lovren
Prof. dr Dragana Pavlović Breneselović
Prof. dr Katarina Popović
Prof. dr Lidija Radulović
dr Mirjana Senić Ružić
Prof. dr Vera Spasenović
Doc. dr Milan Stančić
Doc. dr Zorica Šaljić
Prof. dr Aleksandar Tadić
Prof. dr Jelena Vranješević

Prelom

Aleksa Eremija
dr Milan Stančić

Dizajn korica

dr Mirjana Senić Ružić

Odeljenje za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i Pedagoško društvo Srbije organizovali su u okviru Susreta pedagoga nacionalni naučni skup sa temom „Participacija u obrazovanju – pedagoški (p)ogledi”. Cilj naučnog skupa bio je da se razmotre najnovija naučna saznanja relevantna za participaciju različitih aktera vaspitnoobrazovnog sistema (dece, roditelja, vaspitača, nastavnika, stručnih saradnika, istraživača u oblasti obrazovanja) u odlučivanju o pitanjima u vezi sa nastavom, aktivnostima u vaspitnoobrazovnim institucijama i vaspitnoobrazovnom sistemu, da se razmene i sagledaju iskustva participacije u vaspitnoobrazovnoj praksi, kao i da se prepoznaju uloge i odgovornosti pedagoga u podsticanju participacije.

Programski odbor skupa

dr Šefika Alibabić, redovni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Radovan Antonijević, redovni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Nataša Vujisić Živković, redovni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Miomir Despotović, redovni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Živka Krnjaja, redovni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Snežana Medić, redovni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Dragana Pavlović Breneselović, redovni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Aleksandra Pejatović, redovni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Biljana Bodroški Spariosu, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Jelena Vranješević, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Nataša Matović, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Kristinka Ovesni, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Violeta Orlović Lovren, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Lidija Radulović, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Vera Spasenović, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Aleksandar Tadić, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Emina Hebib, vanredni profesor, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Saša Dubljanin, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Aleksandra Ilić Rajković, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Ivana Jeremić, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Bojan Ljujić, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Vladeta Milin, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Lidija Miškeljin, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Nataša Nikolić, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Milan Stančić, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
dr Zorica Šaljić, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
Nataša Stojanović, predsednica Pedagoškog društva Srbije
Biljana Radosavljević, potpredsednica Pedagoškog društva Srbije
dr Miroslav Pavlović, Pedagoško društvo Srbije
Maja Vračar, Pedagoško društvo Srbije

Organizacioni odbor skupa

dr Nataša Nikolić, docent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Nevena Mitranić, asistent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Dragana Purešević, asistent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Mirjana Senić Ružić, asistent, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Luka Nikolić, istraživač–pripravnik, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Ivana Patnić, istraživač–pripravnik, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Milica Sekulović, istraživač–pripravnik, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Jelena Stojković, istraživač–pripravnik, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Jelena Janjić, student doktorskih studija pedagogije na Filozofskom fakultetu u Beogradu

Jelena Medar, student doktorskih studija pedagogije na Filozofskom fakultetu u Beogradu

Jelena Sekulić, student doktorskih studija pedagogije na Filozofskom fakultetu u Beogradu

Katarina Bošković, sekretar Pedagoškog društva Srbije

Aleksa Eremija, tehnički urednik, urednik sajta Pedagoškog društva Srbije

Slovenka Simić, Pedagoško društvo Srbije

Irena Mučibabić, Pedagoško društvo Srbije

Slavica Ilić, Pedagoško društvo Srbije

Klub studenata pedagogije, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Napomena. Naučni skup je realizovan u okviru projekta Instituta za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta u Beogradu „Modeli procenjivanja i strategije unapređivanja kvaliteta obrazovanja u Srbiji” (br. 179060) koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije i Razvojnog plana Pedagoškog društva Srbije.

Sadržaj

Uvodna saopštenja	7
David Frost – Enhancing teacher professionalism: The power of non-positional teacher leadership	8
Vladeta Milin – Dijalog kao pokazatelj participacije učenika u nastavi	26
Jelena Vranješević – Deca u participativnim istraživanjima: zona narednog ili budućeg razvoja odraslih?	34
Teorijsko-metodološki pogledi na participaciju u obrazovanju: od značenja pojma do participativne kulture vaspitnoobrazovnog sistema	39
Aleksandar Tadić i Luka Nikolić – Emancipatorska pedagogija i participativne obrazovne prakse	41
Dragana Pavlović Breneselović – Godine uzleta: participativni model uvođenja novih osnova programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja	47
Milan Stančić – Participacija učenika u odlučivanju o ocenjivanju: zašto i kako?	55
Nataša Nikolić i Radovan Antonijević – Moralna autonomija kao cilj moralnog vaspitanja	64
Nikola Koruga – Utopijske zajednice kao podsticaj za promišljanje participacije u obrazovanju	70
Nataša Matović – Participacija nastavnika razredne i predmetne nastave u naučnim istraživanjima	76
Ljiljana Vdović, Biljana Mihailović i Biljana Radosavljević – Istraživanja vaspitno-obrazovne prakse – akciona istraživanja	84
Violeta Orlović Lovren i Maja Maksimović – Podučavanjem ka aktivnom građanstvu – izazovi za univerzitetske nastavnike	93
Maja Bosanac i Jovana Milutinović – Uključenost univerziteta u život zajednice	101
Katarina Jorović – Participacija kao neizostavni element ekološkog vaspitanja i obrazovanja	108
Participacija u vaspitnoobrazovnom kontekstu: istraživački uvidi i ogledi iz prakse	114
Vera Spasenović, Emina Hebib i Zorica Šaljić – Odlučivanje o obrazovnoj politici: ko se sve pita	115
Vera Radović, Emina Hebib i Kristinka Ovesni – Podsticanje participativnosti u programima za profesionalno usavršavanje pomoću informaciono komunikacionih tehnologija	123
Ana Miljković-Pavlović – O čemu zaista vaspitači odlučuju – participacija vaspitača u odlučivanju o važnim pitanjima svoje profesije	130
Milica Vasiljević Blagojević i Nataša Duhanaj – Mišljenja učenika i nastavnika o odabranim aspektima kvaliteta nastave	139

Biljana Bodroški Spariosu i Mirjana Senić Ružić – Participacija roditelja u podsticanju ranog razvoja deteta: primer vodiča za zdravstvene radnike	147
Aleksandra Jovanović – Participacija roditelja u školovanju dece: aktivnosti roditelja i škole	154
Dragana Radenović – Participacija roditelja u osnovnom obrazovanju i vaspitanju učenika iz ugla školske prakse	162
Daliborka Popović – Odlike porodičnog vaspitanja kao važna pretpostavka u prevenciji vršnjačkog nasilja	170
Maja Vračar i Saška S. Milovanović – Participacija učenika u prevenciji nasilja – primer delovanja medijatorske sekcije	177
Saša Dubljanin – Participacija učenika u procesu organizacije i realizacije nastavnog časa.....	185
Dejana Mutavdžin i Blanka Bogunović – Preferencije prema učestvovanju u donošenju odluka i u aktivnostima školskog učenja kod muzički darovitih učenika i studenata.....	192
Danijela Mešanović – Kako učenici vide povratne informacije	200
Nataša Duhanaj i Milica Vasiljević Blagojević – Stav prema saradnji porodice i škole – perspektiva učesnika procesa.....	207
Marina Antonijević – Stavovi roditelja o prvom razredu	216
Mesto i uloga pedagoga u građenju participativne kulture u obrazovanju	225
Živka Krnjaja i Dragana Purešević – Participacija pedagoga u promeni kulture dečjeg vrtića	226
Nevena Mitranić – Pobeći sa Petrom: konture participacije na mapi jednog događaja ...	234
Jelena Paić, Zorica Pantović i Marija Belenzada – Participacija dece i odraslih u menjanju zajedničkih prostora vrtića.....	244
Jasmina Vuletić, Marina Aleksić i Nađa Radučić – Horizontalno učenje u ustanovi kao pokretač u implementaciji novih osnova predškolskog vaspitanja i obrazovanja ..	252
Siniša Milak – Učešće roditelja i pedagoga u sprečavanju ranog napuštanja školovanja učenika: dometi i ograničenja.....	258
Participacija u zoni narednog razvoja: od postojeće ka budućim praksama	265
Jelena Stojković – Participacija dece predškolskog uzrasta u prostoru digitalnih tehnologija kroz četiri diskursa.....	266
Bojan Ljujić – Participacija odraslih u dokoličarskom obrazovanju putem Interneta	276
Jelena Sekulić – Participacija nastavnika u procesu koncipiranja stručnog usavršavanja: mogućnosti i dometi.....	285
Jelena Medar i Jelena Janjić – Kooperativna nastava kao kontekst za ostvarivanje participacije učenika.....	293
Milica Petrović, Nikola Macut i Marija Bulatović – Studentski procesfolio u visokoškolskoj nastavi stručno-aplikativnih predmeta tehničko-tehnološke oblasti.....	300

PARTICIPACIJA UČENIKA U ODLUČIVANJU O OCENJIVANJU: ZAŠTO I KAKO?

Milan S. Stančić¹⁰
Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Apstrakt

U tekstu se razmatra kako se vidi participacija učenika u odlučivanju o ocenjivanju u različitim paradigmatima, odnosno tipičnim praksama ocenjivanja, da bi se potom odredili i opisali različiti nivoi participacije učenika u ovom domenu, uz oslanjanje na Hartovu lestvicu participacije. Pored neparticipativnih oblika učešća učenika, koji podrazumevaju različite oblike manipulacije ili prividnog učešća, formulisano je nekoliko oblika/nivoa participacije učenika u odlučivanju u ocenjivanju: od informisanja učenika o ocenjivanju, preko konsultovanja učenika u procesu planiranja ocenjivanja, do zajedničkog odlučivanja o ocenjivanju koje je inicirano od strane odraslog ili pak od strane samih učenika. Pregled zakonskih dokumenata kojima se reguliše ocenjivanje u školama otkriva nam da se, pored informisanja učenika, eksplicitno ne ohrabruje niti zabranjuje učešće učenika u odlučivanju o ocenjivanju, što se može posmatrati i kao konstruktivan prostor. Ipak, da bi participacija u odlučivanju o ocenjivanju zaista ostvarila svoje pune formativne i emancipatorske potencijale neophodna je sistematska podrška učenicima.

Ključne reči: odlučivanje o ocenjivanju, participacija učenika u odlučivanju, nastava, ocenjivanje.

Ko odlučuje o ocenjivanju u različitim praksama ocenjivanja?

Ocenjivanje se često doživljava kao proces u kome kompetentni odrasli (nastavnik) procenjuje znanje učenika, odnosno kao hijerarhijski uređen proces u kome su uloge i moć nastavnika i učenika asimetrične. Ovakvo gledište na ocenjivanje svojstveno je takozvanim tradicionalnim praksama ocenjivanja (Mitrović, 2017), u kojim je učenik prevashodno *predmet (objekt) ocenjivanja*. Funkcija ocenjivanja u ovim praksama je prevashodno sumativna, odnosno ocenjivanje služi proceni u kojoj meri su ostvareni ishodi učenja u određenom periodu, i to uglavnom za potrebe sertifikacije –

¹⁰ E-mail: mstancic@f.bg.ac.rs

prelaska u naredni razred, dobijanja svedočanstva i sl. (Mitrović, 2017). Dakle, ocenjivanje se vidi kao *merenje znanja učenika*, a imajući na umu društveni značaj ocena, insistira se na preciznosti i objektivnosti tog merenja i na jednakom tretmanu svih učenika, kako bi se osiguralo da ocenjivanje bude pravedno. Ukoliko imamo takve vrednosti i opredeljenja na umu, jasno je da u ovim praksama nije predviđeno da učenici učestvuju u odlučivanju o ocenjivanju, već to čini isključivo nastavnik ili su pak odluke o ocenjivanju unapred određene i za nastavnike – kroz nastavne planove i programe, standarde, zakone i pravilnike. Šta više, učešće učenika u odlučivanju o ocenjivanju može se videti kao ometajući činilac za jednak tretman svih učenika, odnosno za pravednost u ocenjivanju.

Alternativne prakse ocenjivanja i prakse budućnosti zasnivaju se na drugačijim polazištima i vrednostima od prethodno opisanih, te je u njima participacija učenika u ocenjivanju od krucijalnog značaja. Najpre, drugačije se vidi svrha ocenjivanja, te se fokus sa ocenjivanja kao alata za merenje učeničkog znanja pomera na *podržavanje procesa učenja učenika* i opšte uzev *obrazovnih šansi učenika*. U alternativnim praksama se akcenat stavlja na *ocenjivanje u formativne svrhe*, odnosno na kontinuirano praćenje rada i napretka učenika, te obezbeđivanje povratnih informacija, kako bi se poboljšalo učeničko učenje, ali i nastava (Mitrović, 2017). To znači da predmet ocenjivanja nisu više samo produkti učenja, već i različiti aspekti procesa učenja. U praksama budućnosti, dodali bismo i kontekst u kome se učenje odvija i u kome su rezultati nastali, budući da se akcenat stavlja na preispitivanje društvenih činilaca koji dovode do nejednakih obrazovnih šansi učenika. Pritom, ocenjivanje rukovođeno vrednostima tradicionalnih praksi vidi se kao jedan od mehanizama uz pomoć kojeg se reprodukuju postojeći društveni obrasci. Zbog toga se u praksama budućnosti govori da je svrha ocenjivanja *emancipatorska* – osnaživanje učenika kao kritičkih mislilaca i rad na eliminisanju reprodukcije društvenih nejednakosti kroz ocenjivanje i obrazovanje (Mitrović, 2017), što podrazumeva uključivanje učenika u kritičko razmatranje vrednosti na kojima su zasnovane aktuelne prakse ocenjivanja, ali i obrazovanje u celini, te uticaja različitih društvenih činilaca na obrazovanje i obrazovne prilike učenika.

U alternativnim praksama ocenjivanja i praksama budućnosti stremi se ka *subjekatskoj poziciji učenika u ocenjivanju*, što podrazumeva i učešće učenika u odlučivanju o kriterijumima i načinu ocenjivanja. Šire gledano, teži se ka osnaživanju učenika da sami prate i procenjuju svoje učenje, odnosno da preuzimaju odgovornost za ocenjivanje, što uključuje i razvoj učeničkih kompetencija za *samoocenjivanje* koje su ključne za razvoj samoregulacije u učenju (Panadero, Jonsson, & Botella, 2017; Paris & Paris, 2001; Pintrich, 2000; Zimmerman & Schunk, 2011). Za razvoj tih kompetencija neophodna je sistematska podrška nastavnika. Najpre, potrebno je da učenici razumeju kriterijume ocenjivanja i da nauče da se njima služe kako bi pratili sopstveno učenje. Stoga se u ovim praksama kriterijumi ocenjivanja ne vide kao unapred zadati (od spolja), već da ih je potrebno razvijati u praksi, u skladu sa specifičnostima konkretnog konteksta. Taj proces podrazumeva usaglašavanje i zajedničko razumevanje između učenika i nastavnika o tome šta su ciljevi učenja/nastave (Mitrović, 2017), šta su kriterijumi uspešnosti i na koji način se rad na dostizanju tih ciljeva prati. Istraživanja pokazuju da za postizanje učeničkog razumevanja kriterijuma ocenjivanja često nije dovoljno samo informisati ih o njima, već da je neophodno uključiti učenike u njihovo razmatranje i u odlučivanje o ocenjivanju (Higgins, Hartley, & Skelton, 2001; Nicol, 2010; Rust, Price, & O'Donovan, 2003). Ujedno, učenici smatraju da je ocenjivanje pravednije onda kada imaju prilika da učestvuju u odlučivanju o kriterijumima ocenjivanja (Lizzio & Wilson, 2008).

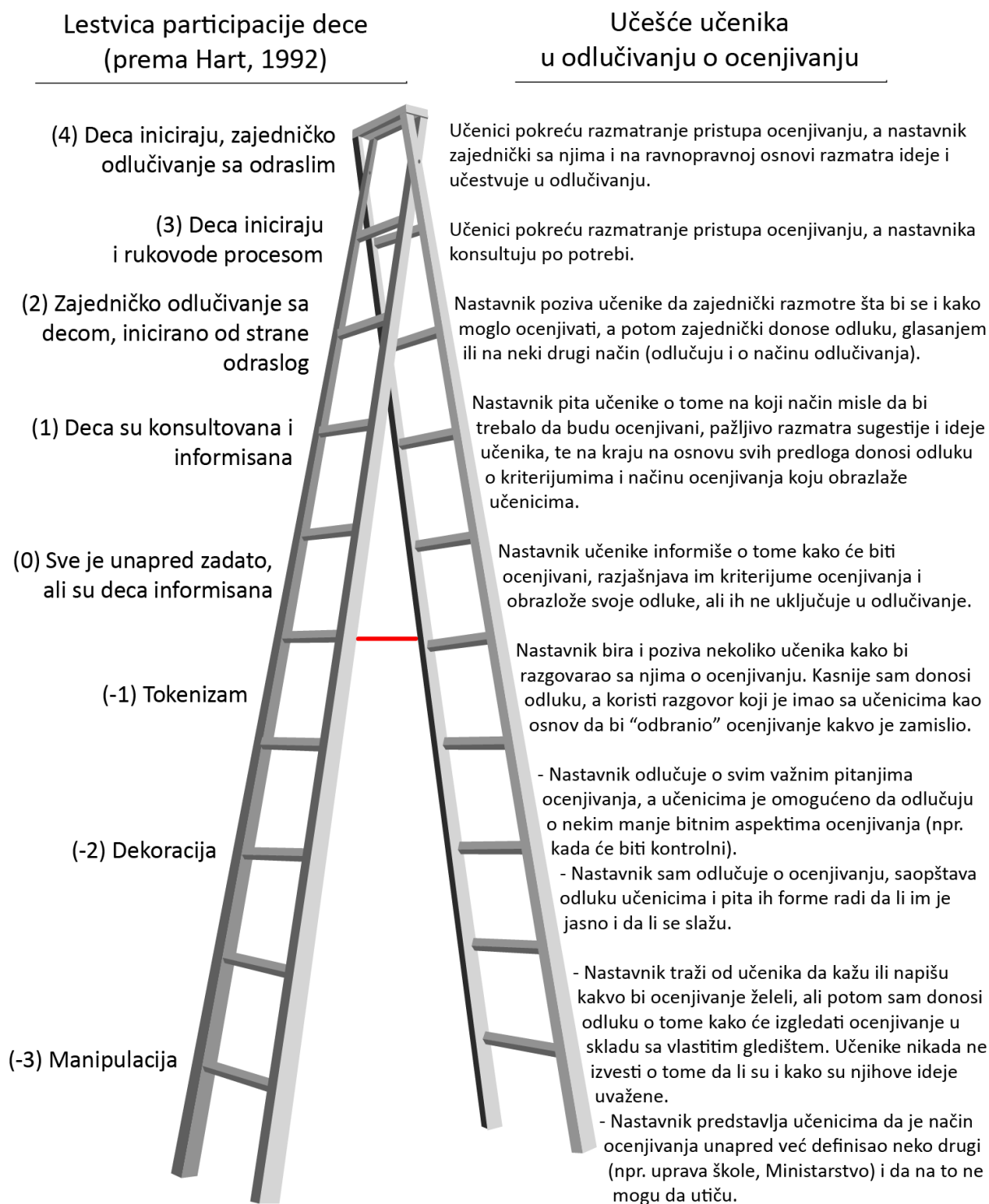
Kako učenici mogu participirati u odlučivanju o ocenjivanju?

U formulisanju različitih mogućnosti za participaciju učenika u odlučivanju u ocenjivanju (Slika 1) oslonio sam se na Hartovu lestvicu participacije dece (Hart, 1992). Pri tom, sam Hart je prva tri nivoa¹¹ (*manipulacija*, *dekoracija* i *tokenizam*) označio kao *neparticipativne oblike* učešća dece u aktivnostima, te su stoga i na slici oni označeni sa negativnim predznakom. Ova tri nivoa mogu se posmatrati kao međusobno isprepletana

¹¹ Iako simbolika merdevina implicira da su *nivoi* u hijerarhijskom odnosu, pojedini autori, pa i sam Hart, posmatraju ih pre kao *različite mogućnosti (oblici)* participacije dece, premda, prema rečima Harta, oni ipak nisu jednaki, odnosno viši stepenici podrazumevaju da je reč o oblicima participacije višeg nivoa (Hart, 2008).

i ne značajno različita gledano iz ugla participacije budući da opisi govore o nekoj vrsti manipulacije učenicima, uz poneke prividne forme njihovog uključivanja u proces odlučivanja. Kao nulti nivo participacije, odnosno prag na lestvici od koga počinju „pravi” nivoi/oblici participacije, označen je onaj na kome su učenici samo *informisani*, ali ne i zaista uključeni u proces donošenja odluke. U tradicionalnim praksama ocenjivanja mogli bismo najpre da očekujemo neparticipativne oblike ili pak nulti nivo participacije učenika u odlučivanju o ocenjivanju.

Ostali participativni nivoi podrazumevaju različite oblike uključivanja učenika u proces odlučivanja o ocenjivanju, od konsultovanja učenika i zajedničkog donošenja odluka, koje bismo mogli najpre da povežemo sa alternativnim praksama ocenjivanja, pa sve do inicijative za odlučivanje koja dolazi od učenika, a ne od nastavnika, što je oblik participacije koji bismo mogli očekivati najpre u praksama budućnosti i to onda kada takav način rada postane „navika” učenicima. Pored toga, u praksama budućnosti bismo očekivali da proces odlučivanja započne od pozivanja da se preispituju vrednosti na kojima je zasnovano ocenjivanje, ali i kontekst u kome se ono odvija. Participacija učenika u odlučivanju o ocenjivanju zahteva da u prvom redu nastavnik bude spreman da preispituje praksu ocenjivanja i da obezbeđuje podršku učenicima da čine isto to. Učenici moraju biti svesni šta rade i zašto to rade, ali i posledica koje različite odluke imaju za njih same, praksu obrazovanja i za društvo. Podrška nastavnika u tom domenu podrazumeva razmatranje svrhe ocenjivanja zajedno sa učenicima i svih činilaca koji su važni u planiranju ocenjivanja i koji utiču na ocenjivanje, što može uključivati i zajedničku analizu ustaljenih načina ocenjivanja, razgovor o iskustvima učenika sa ocenjivanjem, razmatranje različitih predloga, bilo da ih daje nastavnik ili učenici. Pored toga, učenicima je često potrebna podrška i u tome kako da pristupe odlučivanju.

Slika 1: Oblici i nivoi učešća učenika u odlučivanju o ocenjivanju

Pregled zakonskih odredbi: ko i kako odlučuje o ocenjivanju u našem vaspitnoobrazovnom sistemu?

Nulti nivo participacije bismo mogli da posmatramo kao bazični ne samo iz perspektive prirode participacije učenika koju promovise, već i ako imamo na umu način na koji je uređeno ocenjivanje u vaspitnoobrazovnom sistemu naše zemlje. Naime, pravilnicima kojima se reguliše ocenjivanje u osnovnim i srednjim školama definisano je da su *nastavnici u obavezi da informišu učenike* o različitim pitanjima relevantnim za ocenjivanje, kao što su sadržaji koji će biti predmet provere znanja, kriterijumi ocenjivanja, način ocenjivanja, dinamika ocenjivanja, način formiranja zaključne ocene (Pravilnik o ocenjivanju učenika u osnovnom obrazovanju i vaspitanju, 2019; Pravilnik o ocenjivanju učenika u srednjem obrazovanju i vaspitanju, 2015). Osim toga, jedno od prava učenika je da budu informisani o svim pitanjima koja ih se neposredno tiču, ali i da mogu da slobodno izraze mišljenje o ovim pitanjima. S tim u vezi, možemo reći da ostali nivoi participacije (1, 2, 3 i 4), koji podrazumevaju prilike da se čuje glas učenika i da oni budu uključeni u proces odlučivanja o ocenjivanju, nisu eksplicitno ohrabrivani u pravilnicima, niti su pak zabranjeni. S druge strane, ukoliko imamo u vidu da „način, postupak i kriterijume ocenjivanja uspeha iz pojedinačnih predmeta [...] Propisuje ministar” (Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, 2019, član 75), te da su oni detaljno razrađeni u pravilnicima kojima se reguliše ocenjivanje u školama, moglo bi se tumačiti da je malo prostora ostavljeno i za nastavnika da odlučuje, odnosno da planira ocenjivanje u skladu sa specifičnostima konkretnog konteksta.

Pogled napred: ima li prostora za participaciju učenika u odlučivanju o ocenjivanju?

Istraživanja sprovedena sa učenicima iz pojedinih evropskih zemalja (Austrija, Nemačka, Slovenija, Hrvatska) pokazuju da učenici nemaju puno prilika da učestvuju u odlučivanju o ocenjivanju u odnosu na druge sfere školskog života (Mithans et al., 2017). Kada je reč konkretno o odlučivanju o pitanjima ocenjivanja, najčešće imaju prilika da odlučuju o terminu ispitivanja, a najmanje o kriterijumima i načinu

ocenjivanja (Mithans et al., 2017). Istraživanja na ovu temu u našoj zemlji, koja su uglavnom uključivala nastavnike, pokazuju slične nalaze – mali broj nastavnika se dogovara sa učenicima o kriterijumima i načinu ocenjivanja, odnosno uglavnom ostaju na tome da učenike informišu šta će i kako biti ocenjivano (Damnjanović, 2019). Iako su dostupni istraživački podaci skromni, može se uvideti da ima prostora za više nivoe participacije učenika, ali razlozi za ostajanje na nultom nivou nisu dovoljno poznati. Za njima možemo tragati u nedovoljno jasnoj zakonskoj regulativi, opštem paradigmatskom okviru ocenjivanja u našem sistemu obrazovanja, ali i u paradigmatskoj opredeljenosti samih nastavnika – da li ocenjivanje vide kao mehanizam da održe moć nad učenicima ili pak kao alat kojim osnažuju učenike.

Ukoliko prihvatimo vrednosti na kojima su zasnovane alternativne prakse ocenjivanja i prakse budućnosti, te i stav da je učešće učenika u odlučivanju o ocenjivanju od krucijalnog značaja za ostvarivanje formativne i emancipatorske svrhe ocenjivanja, suočićemo se sa zakonskim okvirom koji ne afirmiše takvu praksu. Ipak, ukoliko uzmemo u obzir da su kriterijumi ocenjivanja u pravilnicima definisani na opštem nivou, te da ih je svejedno neophodno operacionalizovati za konkretan predmet i aktivnost ocenjivanja, kao i da uključivanje učenika u planiranje ocenjivanja nije zabranjeno pravilnicima, možemo u takvoj nedorečenosti zakona videti i konstruktivan prostor za participaciju učenika.

Važno je imati u vidu i da svrha participacije učenika u ovom domenu nije samo u tome da učenici mogu da izraze svoje mišljenje o ocenjivanju, niti je pak u tome da učenici pošto-poto odlučuju o ocenjivanju. Pravo značenje participacije učenika u odlučivanju o ocenjivanju dobićemo tek kada je smestimo u paradigmatski okvir ocenjivanja. U alternativnim praksama i praksama budućnosti participacija treba da pomogne da učenici razumeju svrhu ocenjivanja, te da dožive ocenjivanje kao alat učenja i da postanu „vlasnici” ocenjivanja – da uče kako da postavljaju ciljeve učenja, prate sopstveni proces učenja i planiraju dalje korake u učenju; ali i da osveščuju i preispituju vrednosti koje stoje iza različitih praksi ocenjivanja, da prepoznaju izvore prinude i nepravde u njima, te da razvijaju novo i pravednije ocenjivanje koje će služiti njihovom učenju. Ukoliko participacija učenika u odlučivanju o ocenjivanju nije vođena

ovim ciljevima, pitanje je da li govorimo o pravoj participaciji ili o prikrivenim formama manipulacije učenika i korišćenja participacije kao dekoracije za čitav obrazovni kontekst koji nije participativan.

Literatura

- Damnjanović, I. (2019). *Samoocenjivanje učenika u nastavi iz perspektive nastavnika* (neobjavljeni master rad). Beograd: Filozofski fakultet.
- Dinsmore, D. L. & Wilson, H. E. (2016). Student participation in assessment. In G. Brown & L. Harris (Eds.), *Handbook of Human and Social Conditions in Assessment* (pp. 145–168). New York: Routledge.
- Hart, R. (1992). *Children's Participation: From Tokenism to Citizenship*. UNICEF Innocenti Essays, No. 4, Florence, Italy: International Child Development Centre of UNICEF.
- Hart, R. (2008). Stepping Back from 'The Ladder': Reflections on a Model of Participatory Work with Children. In A. Reid, B. B. Jensen, J. Nickel & V. Simovska (Eds.), *Participation and Learning* (pp. 19–31). Dordrecht: Springer.
- Higgins, R., Hartley, P., & Skelton, A. (2001). Getting the message across: The problem of communicating assessment criteria. *Teaching in Higher Education*, 6(2), 269–74.
- Lizzio, A. & Wilson, K. (2008). Feedback on assessment: Students' perceptions of quality and effectiveness. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 33(3), 263–275.
- Mithans, M., Ivanuš Grmek, M. & Čagran, B. (2017). Participation in Decision-making in Class: Opportunities and Student Attitudes in Austria and Slovenia. *CEPS Journal*, 7(4), 165–184.
- Mitrović, M. (2017b). *Reformski potencijal ocenjivanja u nastavi*. Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju, Filozofski fakultet u Beogradu.
- Nicol, D. (2010). From monologue to dialogue: improving written feedback processes in mass higher education. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 35(5), 501–517.
- Panadero, E., Jonsson, A. & Botella, J. (2017). Effects of self-assessment on self-regulated learning and self-efficacy: Four meta-analyses. *Educational Research Review*, 22, 74–98.
- Paris, S. G. & Paris, A. H. (2001). Classroom applications of research on self-regulated learning. *Educational Psychologist*, 36(2), 89–101.
- Pintrich, P. R. (2000). The role of goal orientation in self-regulated learning. In M. Boekaerts, M. P. R. Pintrich & M. Zeidner (Eds.), *Handbook of self-regulation: theory, research and applications* (pp. 452–502). San Diego, Ca: Academic.
- Pravilnik o ocenjivanju učenika u osnovnom obrazovanju i vaspitanju (2019). *Službeni glasnik RS*, br. 72/2009, 52/2011, 55/2013, 34/2019.
- Pravilnik o ocenjivanju učenika u srednjem obrazovanju i vaspitanju (2015). *Službeni glasnik RS*, br. 82/2015.

- Rust, C., Price, M. & O'Donovan, B (2003). Improving students' learning by developing their understanding of assessment criteria and processes. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 28(2), 147–64.
- Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (2019). *Službeni glasnik RS*, br. 88/2017, 27/2018 – dr. Zakoni i 10/2019.
- Zimmerman, B. J. & Schunk, D. H. (2011). *Handbook of self-regulation of learning and performance*. New York: Routledge.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37.018(082)(0.034.2)

371(082)(0.034.2)

НАЦИОНАЛНИ научни скуп Сусрети педагога (2020 ; Београд)

Participacija u obrazovanju - pedagoški (p)ogledi [Elektronski izvor] :
zbornik radova / Nacionalni naučni skup Susreti pedagoga, Filozofski fakultet
Univerziteta u Beogradu 24. i 25. januara 2020. ; [urednici Lidija Radulović ,
Vladeta Milin , Bojan Ljujić]. - Beograd : Filozofski fakultet Univerziteta, Institut
za pedagogiju i andragogiju : Pedagoško društvo Srbije, 2020 (Beograd :
Pedagoško društvo Srbije). - 1 USB fleš memorija : tekst

Sistemska zahteva: Nisu navedeni. - Nasl. sa naslovnog ekrana. - Napomene i
bibliografske reference uz radove. - Bibliografija uz svaki rad.

ISBN 978-86-80712-34-5 (IZPIA)

а) Васпитање -- Зборници б) Образовање -- Зборници

COBISS.SR-ID 282533132